

A MAGYAR NEMZETI MÚZEUM SZÉCHÉNYI ORSZÁGOS KÖNYVTÁRA AZ 1910. ÉVBEN.

(Egy melléklettel és két szövegképpel.)

A könyvtár kibővítésének ügye az elmúlt esztendőben nem haladt előre, a minek következménye az, hogy a szaporulat elhelyezése, rendszeres földolgozása és a látogató közönség kiszolgálása az immár tűrhetetlenné vált helyhiány miatt a legnagyobb nehézségbe ütközik s a túlszűfoaltság erősen veszélyezteti a könyvtár belső rendjét és az anyag biztonságát.

Egy elvetemült tisztviselő által elkövetett és 1909-ben földerített bűnös visszaélések ügyében elrendelt vizsgálat az 1910-ik év végén a vizsgálatról szóló jelentés elkészültével befejezést nyert. A könyvtári rendszeres földolgozás menetét úgy a vizsgálat, mint az annak folyamán szükségessé vált intézkedések nagy mértékben akadályozták úgy, hogy a könyvtári és különösen a levéltári földolgozatlan hátralékokban nemcsak nem állott be apadás, hanem azok mennyisége ijesztő módon megnövekedett.

A könyvtár négy osztályában az évi szaporulat 150.353 (1909-ben 144.911) darab. Mindezen osztályokban egy év alatt 38.044 (1909-ben 34.907) használó fordult meg, kik a könyvtár állományából 158.911 (1909-ben 179.771) darabot vettek igénybe.

A könyvtár hivatali személyzetében kinevezés útján a következő változások történtek: *Idősb Szinnyei József* igazgatóór osztályigazgatóvá, *Horváth Ignác* múzeumi ör igazgató-órré, *dr. Vértessy Jenő* segédőr múzeumi órré lépett elő, *dr. Bajza József* gyakornok pedig az év végén segédórré neveztetett ki. Tisztviselők és alkalmazottak létszámában egyéb változás nem történt.

Hivatalos képviseltetések és kiküldetések könyvtári anyag megbecslése, átvétele és egyéb folyó ügyek céljából többször

történtek, ezenkívül külön megbizatással, a megfelelő költségvetési rovatból nyert támogatással, tanulmányutakban résztvettek a következők: *Aldásy Antal* múzeumi őr, ki a könyvtárnokok és levéltárnokok brüsszeli nemzetközi kongresszusán a m. kir. közoktatásügyi kormány megbízásából vett részt, *dr. Melich János* őr krakói és lemergi könyvtárakban végzett tudományos kutatásokat, *dr. Gulyás Pál* olaszországi és *dr. Fitos Vilmos* németországi könyvtárakat tanulmányozott, főleg a könyvtári adminisztráció szempontjából. Mindezen tanulmányutakról az illetők részletes jelentésekben számolnak be. *Melich János* és *Havrán Dániel* múzeumi őrök ez évben nézték meg a kolozsvári új egyetemi könyvtár épületét és berendezéseit, mely útjuk a megelőző esztendőre volt tervezve, akkor azonban különböző okokból nem volt végrehajtható.

A könyvtár folyóirata, a Magyar Könyvszemle, *Kollányi Ferencz* pápai prelátus igazgatóőr szerkesztésében eddigi programjához hiven igyekezett képet adni a könyvtár belső életéről s a hazai és külföldi könyvtári mozgalmakról.

A könyvtár által elintézett hivatalos ügyek (nem ügyiratok) száma 1453 (1909-ben 1019). A szaporodás tehát nagymérvű.

Az olvasóterem látogatására egy év alatt 3788 (1909-ben 3682) igazoló-jegy adatott ki.

A könyvtár czimeliothekáját 407 egyén tekintette meg, jobbra tanáraik vezetése alatt megjelent iskolai növendékek, kiknek a könyvtár tisztviselői szolgáltak magyarázatokkal. E gyűjteményből tudományos használatra 18 darab emeltetett ki kellő elővigyázat mellett. A gyűjteménynek tervbe vett átrendezése személyzethiány és munkatorlódás miatt a lefolyt évben nem volt végrehajtható.

***

A könyvtár négy osztályában a gyarapodás, használat és a végzett munka eredményeit a következő adatok mutatják.

I. *Nyomtatványi osztály.* Gyarapodás: *köteles példányokban* 10.852 (1909-ben 11.931), *ajándék útján* 1210 (1909-ben 880), *vétel útján* 1461 (1909-ben 1494), *áthelyezés útján* 15 (1909-ben 22), összesen 13.538 (1909-ben 14.327) darab.

A könyvtárilag földolgozandó és részben már földolgozott gyarapodáshoz járul még 29.100 (1909-ben 29.999) darab apró

nyomtatvány, melyek anyaguk természete szerint 10 csoportra és érkezésük ideje szerint évnegyedes csomagokban megőrizve ekkép oszlanak meg:

1. Gyászjelentések	5693
2. Zárszámadások és üzleti jelentések	2308
3. Egyházi körlevelek	159
4. Pöriratok	34
5. Hivatalos iratok	702
6. Műsorok	1449
7. Alapszabályok	1280
8. Szinlapok	6581
9. Falragaszok	8497
10. Vegyes apró nyomtatványok	2397
Összesen	29100

A nyomtatványi osztály összes gyarapodásának darabszáma tehát 42.638 (1909-ben 44.326).

Nyomtatványok vásárlására 9701·61 korona, 264·72 márka, 45·50 lira, 100 frank és 2 dollár fordított (1909-ben a vásárlási összeg volt 13.795·62 korona, 4257·70 márka, 30·30 frank és 2 dollár).

A könyvtár nyomtatványi osztályát a következők gyarapították:

Acsay Ferenc (Győr), Áldásy Antal, Altmann Ignác (Szeghalom), Argentina köztársaság konzulátusa.

Bába-kalauz szerkesztősége, Baloghy Imre (Opova), Bányakapitányság (Sarajevo), Belügyminiszterium, Biasiotti Giovanni (Róma), Bibliotheca Nacional Rio de Janeiro, Bibliothèque royale de Belgique (Bruxelles), Bosnyák-hercegovinai országos kormány (Sarajevo), Boyle Robert (London), Brassó megye alispánja, Budapest statisztikai hivatala, Budapesti állami rendőrség, Budapesti egyetemi turista egyesület, Budapesti kereskedelmi és iparkamara, Budapesti tud. egyetem kölcs. karának dékánja, Bunte J. (Portsmouth).

Cambridge philosophical society, The John Crerar library (Chicago), Czárán Márton.

Dávid László (Dunapentele), Deputazione di storia patria (Fiume), Dobján László, Dunamelléki ref. egyházkerület, Dunántúli ev. püspök (Pápa).

Egri egyházmegyei irod. egyesület, Egri főegyházmegyei hatóság,

Egyesült budafoki kaszinó és sportklub, Egyházmegyei hatóság (Székesfehérvár és Szombathely).

Fabó Bertalan, Fejérpataky László, Feldmann Lajos, Ferenczi József, Ferenczi Miklós (Kolozsvár), Fodor Árpád (Szentgotthárd), Főegyházmegyei hatóság (Zágráb), Földművelésügyi miniszterium, Földrajzi közlemények szerk., Főrendiházi iroda, Fővárosi Közmunkák Tanácsa, Fraknoi Vilmos.

Gaigne Viktor O. (Pozsony), Galilei-kör, Gallé Tamás (Beregszász), Gazdasági egyesületek országos szövetsége, Gragger Róbert, Guareschi Icilio (Torius), Gulyás Pál, Győri püspök, Győry Tibor.

Hamar István, Hampel József, K. K. Handelsministerium (Wien), Héder János, Helmár Ágost, Honvédelmi miniszterium, Huber Lipót (Kalocsa), Hudovernig Károly.

Instituto Oswaldo Crua Rio de Janeiro, Iskolai igazgatóságok.

Jedlicska Pál (Nagyszombat), Joszipovics Miklós (Zágráb), Józsefműegyetem rektora.

Kais. Akademie der Wissenschaften (Wien), Kállay András (Nyíregyháza), Kalocsai főegyházmegyei hatóság, Kele Antal (Zalaegerszeg), Képviselőházi iroda, Kereskedelemügyi miniszterium, Kereszty István, Kner Izidor (Gyoma), Kondor József (Csurgó), Kongl. universitet-bibl. (Uppsala), Kostialik N. János (Kalocsa), Körmöczbánya város tanácsa, Kövesligethy Radó, Közlekedésügyi tanfolyamok igazgatósága, Kúnváry Fülöp, Kuthy Zoltán (New-York).

Legacion de la republ. Argentina (Wien), Library of Congress (Washington), Lorenc Artur, Löffler Hemik, Löw Immanuel (Szeged), Ludig István (Arad), Lundström Ármin (Uppsala).

Maday Gyula, Maderspach Livius (Zólyom). Magyar egyházirodalmi iskola, Magyar heraldikai és genealogiai társaság, Magy. kir. állami számvevőszékelnöke, Magy. kir. államvasutak igazgatósága, Magy. kir. állatorvosi főiskola, Magy. kir. földtani intézet igazgatósága, Magy. kir. közlekedési múzeum igazgatósága, Magy. kir. központi statisztikai hivatal, Magy. kir. Miniszterelnök, Magy. kir. orsz. meteorológiai s földm. intézet, Magy. kir. posta központi anyagraktára, Magy. kir. posta- és táviró vezérigazgatósága, Magy. kir. szabadalmi hivatal, Magyar könyvkereskedők egylete, Magyar Könyvszemle szerkesztősége, Magyar Nemzeti Múzeum igazgatósága, Magyar ornithológiai központ, Magyar Történelmi Társulat elnöksége, Magyar Tudományos Akadémia, Magyar vizslaverseny egyesület, Magyarországi Kárpát Egyesület (Igló), Mahler Ede, Maruch Ede (Ungvár), Matica Srpska (Újvidék), Melich János, Milleker Bódog (Versecz), Minister of mines Melbourne, Ministère de l'instruction publ. (Páris), Ministero della istruzione publ. (Róma), Mo-

ricz Zsigmond, Musée russe l'empereur Alexandre III. (St. Petersburg), Museum des Königreichs Böhmen (Prága), Múzeumok és Könyvtárak országos főfelügyelősége, Múzeumok és Könyvtárak országos tanácsa, Műbarátok Köre elnöksége, Müller József.

Nagy Olivéerné (Kassa), Nemzeti Zenede titkára, Nitsche József, Novák Sándor.

Obál Béla (Eperjes), Orczy Gyula, Országos levéltár igazgatósága (Zágráb), Orsz. magy. kertészeti egyesület, Országos vízépítési igazgatóság, Ödönfi László.

Pálinkás Péla (Fiume), Pauer Mariska, Pécsi egyházmegyei hivatal, Prostestáns orsz. árvaegylet, Publ. i. Rumjancovszkij Muzej (Moszkva).

Rendes Géza, Renaissance könyvkiadóvállalat, Rensselaer polytechnic institute Troy, Richard Adhamar (Genéve), Hzg. Robert von Parma Erben (Wien).

Sági János (Keszthely), Sándor Imre (Kolozsvár), Schimkó Gyula, özv. Schönherr Antalné (Nagybánya), Sebők Zsigmond, Sepsiszentgyörgy tanácsa, Siposs Antal, Smithsonian Institution (Washington), Sobó Jenő, Soltész Elemér (Nagybánya), Soós Elemér, Sopronmegye alispánja, Sopron város közönsége, Statistische Zentral-Kommission (Wien), «Stefánia» gyermekkórház egyesület, Strausz Dávid, Supka Géza, Szabadság szerk. (Cleveland), Szabó Endre, Szabó György (Nagyernye), Szabó Péter, Szádeczky Béla (Kolozsvár), Szádeczky Lajos (Kolozsvár), Szalay Imre, Szathmáry Kornél, Székely Nemzeti Múzeum (Sepsiszentgyörgy), Székesfehérvári Hirlap kiadóhivatala, Székesfővárosi házi-nyomda, Szentgyörgyi László, Szily Kálmán, id. Szinnyei József, Sztripszky Hiador.

Telekes Béla, Temesvár városi tanácsa, néhai Thaly Kálmán, Tietosanakirja szerkesztősége (Helsingfors), Tud. Egyetem tanácsa.

Ungvár polgármesteri hivatala, Urházy Sándor (Pettend).

Váczi múzeum egyesület elnöke, Vallás- és közoktatásügyi miniszterium, Városi múzeum és könyvtár igazgatósága (Versecz), Vécsey Tamás, Verein d. niederösterr. Landesfreunde (Baden), Verseczi magyar közm. egyesület, Vértes-Vögerl Ágost, Vértesy Gyula (Temesvár), Veszprémi egyházmegyei hatóság, Veszprémvármegyei múzeum (Veszprém), Vizsota Gyula.

Wachsmann Ferencz, Wieni nemzetk. vadászati kiállítás magy. orsz. bizottsága, Wlassics Gyula.

Zambra Alajos, Zirczi apát, Zsilinszky Lajos.

Az ajándékozók száma tehát 204 (1909-ben 209).

Az osztály nevezetesebb szerzeményei közül kiemeljük a Régi Magyar Könyvtár néhány darabját, melyek legnagyobbbrészt

néhai Thaly Kálmán végrendeleti hagyományaként az elhunyt könyvtárából kiválogatott értékes könyvekkel jutottak a könyvtár tulajdonába. Ilyenek:

1. Noulu testamentu, Gyulafehérvár 1648 (250 korona).
2. Zrinyi Miklós, Adriai tengernek syrenája, Bécs 1651 (Thaly K.).
3. Buzinkai Compendii logici libri duo, Sárospatak 1668 (15 kor).
4. Szent Dávid százötven zsoltári, Amsterdam 1686 (108 korona).
5. Új kalendárium, Lőcse 1704, 1705, (Thaly K.).
6. Új kalendárium, Komárom 1706, 1707, 1708, 1709, 1711 (Thaly K.).
7. Calendarium Tirnaviense 1707, 1710, 1711 (Thaly K.).
8. Histoire du prince Ragotzi, Kassa 1707 (Thaly K.).
9. Ács Mihály, Magyar theologia, Bártfa 1709 (Thaly K.).
10. Francke A. H., Oktatása a gyermeknevelésről, Halle 1711 (Thaly K.).
11. Francke A. H., Szentírás szerint való életnek regulái, Halle 1711 (Thaly K.).

Thaly Kálmán könyvei közül még kiemelendők saját, jobbara szépirodalmi munkáinak ritka díszkiadásai, Szalay László történetének egy a forgalomban lévőknél teljesebb példánya, a Rákóczi mozgalmakra vonatkozó több külföldi nyomtatvány stb.

A lefolyt évben a könyvtár olvasótermét 32.306 egyén látogatta, kik 69.591 kötetet használtak (1909-ben az olvasók száma 32.099 volt, 71.638 darab könyvhasználattal). Kikölesönzés útján pedig 1935 egyén 4465 kötet könyvet vett igénybe (1909-ben 1781 egyén 4152 könyvet kölcsönzött ki).

A könyvtári földolgozás eredménye a következő: egy év alatt 7385 mű osztályoztatott, a melyekről 9652 könyvtári czimlap készült (1909-ben az évi eredmény 6308 mű 9241 czédelával). Kötés alá 1895 mű került 2328 kötetben (1909-ben 2161 mű 2835 kötetben).

A köteles nyomdatermékek kezelését végző irodában ez év alatt 2394 nyomtatványcsomag érkezett (1909-ben 2446); az iroda pedig 3036 postai küldeményt, jobbara átvételi elismervényeket továbbított (1909-ben 2721-et); ezek között 1148 be nem küldött sajtótermékek reklamálása volt (1909-ben 1043). A könyvtár a lefolyt év alatt 19 esetben (1909-ben 17-szer) kereste meg a közalapítványi kir. ügyigazgatóságot, hogy a köteles példányok beküldéséről szóló törvény intézkedéseit megsértő nyomda-

tulajdonosok ellen peres eljárást indítson. Úgy ezen, valamint korábban megindított eljárások eredményeül az orsz. Széchényi

NOVA POSONIENSIA.

ANNO CHRISTI MDCC XXI.
DIE XIII. AUGUSTI.

Arisis a. d. 18. Iulii.

Turcarum legatus, quem nuper Regi valedixisse nuntiabamus, Aurelianensem quoque Ducem nudius abhinc quartus salutavit. Hodie Cameracensem adibit Archiepiscopum; post duos vero dies Bibliothecam regiam eum spectaturum aiunt. Nobilissimo *Poulardo*, quem *Dux Aurelianensis*, Praefectum mercatorum, (a) *Cairi* in *Egypto* commorantium constituit, iniunctum est, ut itineri sese quamprimum accingat: credimus igitur cum nauibus legati turcici eum esse profecturum. (a) *Consul.*

Alia a. d. 21. Iulii. Cum idem turcarum Legatus a. d. 18. Iulii, Bibliothecam regiam visurus, rheda veheretur, factum est, ut Regi in platea S. Honorii

occurreret: quod cum Rex aduertisset, etsi ei iam valedixerat; tamen colloqui porro cum eo cupiens, propius cum sua ad eius rhedam accessit, denuoque eum salutavit: quem honorem sibi exhibitum Turca permagni habuit, Regique iterum verbis conceptissimis, valedixit. Nullum iam est dubium, quin proximo die veneris, ad suos tandem sit reversurus.

Roma a. d. 12. Iulii. Coniux Pro-Regis Neapolitani, superiori hebdomade, cum trimibus Neapolim hinc proficiscentibus, discessit. Praeterita Iouis die sanctius Purpuratorum Consilium, in quo res Religionis atque conscientiae diiudicari solent, coierat, in quo de libello Ducis *Bracciani* consularum esse ferunt: is enim a Pontifice summo petiit, ut sibi coniugis mortuae sororem germanam, eamque Principis *Eorghese* unicam filiam,

1. kép.

könyvtár javára 167'85 kor. pénzbüntetés és kártérítés folyt be (1909-ben 217'44 korona).

II. *Hírlapkönyvtár*. Gyarapodás: *Köteles példányokban* (t. i. a törvényben előirt havi vagy évnegyedes csomagokban és szabályellenesen: egyes számonként küldve) 87.883 hírlapszám; *ajándék útján* 1941 szám; *vétel útján* 3288 szám; a könyvtár egyéb osztályaiból *áthelyezés útján* 1931 szám. Az összes gyarapodás tehát 95.043 hírlapszám (1909-ben volt: 94.210).

Az ajándékok közt kiemelendők a Nemzeti Kaszinó által átengedett külföldi hírlapok, melyek már több mint tíz éve többé-kevésbé teljes példányokban gyarapítják a hírlaptár anyagát. Egyéb ajándékozók voltak még: Délamerikai Egyesült Köztársaságok; a «Fejérvármegye Hivatalos Lapja», a clevelandi «Szabadság» és a «Veterinarius» cz. lapok szerkesztősegei; Engel Imre (Szeged), dr. Herrmann Antal, Kereszty István, Madarassy László, dr. Pap Zoltán, Verbiř Béla.

Nevezetes szerzemény még a Thaly Kálmán hagyatékából származó «Nova Posoniensia» 1721—22. évi 52 száma; ezen első, rendszeresen megjelenő magyarországi hírlapról mutatóványt közlünk. (1. kép.) Ritka a Thaly Kálmán által 1863-ban szerkesztett «Nemzeti Képes Ujság», benne a később elkobzott 12. szám eredeti példánya; Széll Farkas hagyatékából származik az 1848. évi «Debreczen-Nagyváradai Értesítő» három száma, dr. Kacziány Gézától pedig az 1849. évi «Magyar Őr» két száma, a mely évfolyamok rendkívül becsesek, mert eddig egyetlen számuk sem volt meg a Múzeum gyűjteményében.

Hírlapok vásárlására 213'90 K fordítottatott (1909-ben 209'50 K).

A hírlaptár olvasótermet 3250 olvasó látogatta, kik a könyvtárban 6341 kötetet használtak; kölcsönzés útján pedig 51 intézet és egyén 171 hírlapkötetet használt a könyvtáron kívül. Összesen tehát 3301 olvasó 6512 hírlapkötetet vett igénybe (1909-ben 3437 egyén 6766 kötetet).

Czéduláztatott 677 évfolyam, átnézetett 69.775 hírlapszám, bekötöttett 1298 kötet hírlap.

A föltartóztathatatlanul növekvő anyag elhelyezése már már alig lehetséges; az elmúlt évben, a világoasság rovására, kényszerülve volt a hírlaptár az emeletnyi magasságban végigfutó folyosó ablakainak felső fülkéjébe polczokat erősíteni, hogy így legalább 6—700 kötet számára jusson hely, a mi azonban aránylag elenyésző csekély. A tavaly megkezdett átrakodás így

is átnyulik a jövő esztendőbe, a nélkül, hogy a helyszüke számbavehető orvoslást nyerne.

Főlemlítendő — mint a kezelést megnehezítő s a teljes rendtartást illuzóriussá tevő körülmény — hogy a nyomdák nagy része, minden figyelmeztetés után is, a törvény világos szövege ellenére számonként küldi be a hirlapokat s ebből az anyagból, melynél az eltévedés lehetősége is inkább fönnforog, aztán jóval több hiányzik, mint a nyomdai kimutatással csomagban küldött, rendezetten érkező anyagból. A lefolyt évben 17.109 szám (míg 1909-ben csak 16.053 sz.) érkezett be egyenként.

III. *Kéziratár*. Gyarapodás: *Ajándékozás* útján 15 kézirat, 60 irodalmi levél, 1 zenei levél, 14 irodalmi analecta; *hivatalos gyűjtés* útján 1 népdal-gyűjtemény; *vétel* útján 22 újkori kézirat, 41 irodalmi levél, 17 zenei levél, 2 zenei kézirat, 25 irodalmi analecta; *áthelyezés* útján 7 kézirat, 10 irodalmi levél, 2 zenei levél, 1 zenei kézirat, 8 irodalmi analecta. Az évi gyarapodás darabszáma tehát 494 (1909-ben 425 darab).

Kéziratok vásárlására 3313·20 korona és 318·80 márka fordított (1909-ben 2989 korona és 54·60 márka).

Kéziratokat ajándékoztak:

Fabó Bertalan, özv. Gillming Ferenczné, Gulyás Pál, dr. Gyóry-Szabó Károly, dr. Hampel Józsefné, Hegymeghy Dezső, d'Isoz Kálmán, Kereszty István, Madzsar Béla, Mahler Ede, Melich János, Schapf Endre, néhai Széll Farkas örökösei, Tettei Nándor, Tolnai Vilmos, Vécsey Tamás.

A szerzemények közt kiemelendő a Petőfi-ereklyetár jelentékeny gyarapodása. Tizenhat darab oly könyvet sikerült megszerezni, melyek a költő könyvtárából valók. A többi ereklyét Szendrei Júlia, Petőfi Zoltán, Petőfi István s a Horvát-család tagjainak levelezése és egyéb iratai képezik, melyek főleg Szendrei Júlia és Petőfi Zoltán életére nézve tartalmaznak nagybecsű adatokat.

Az irodalmi levelestár főleg néhai Ágoston József hagyatékából származó irói levelekkel nyert nevezetes kiegészítést.

Érdekesebb kéziratok: egy 1644-ben Nagylévárdon lemásolt német nyelvű szakácskönyv, egy 1722-ből való magyar lovassági *regulamentum*, a magyar vezényszavak egyik legrégebb kútforrása, Balog Istvánnak a magyar színészet egyik úttörőjének 1820—1839 között irt naplója, Papp János Magyar története, melyet a szerző

mint Guyon tábornok gyermekeinek nevelője írt Damaskusban s benne a szabadságharc történetét személyes élményei alapján írta meg, stb.

A zenei kéziratok közt kiemelendő Ruzitska József Kemény Simon czimű operájának 1822-ből való partitúrája és Liszt Ferencz Ave Mariájának eredeti kézírata, melynek egyik átdolgozását a szerző sajátkezű följegyzése szerint Budapesten 1881 március 24-én írta. E kéziratnak azt a részét, a hol annak dátuma olvasható, facsimileben közöljük (2. kép).

A zenei levelek gyűjteménye Liszt Ferencz, Reményi, Hummel, Hauser stb. leveleivel szaporodott.

A kéziratárat a lefolyt évben 228 kutató kereste föl, kik annak állományából 796 kéziratot, 2314 irodalmi levelet és 17 analectát használtak. Hivatalos megkeresésre 32 esetben 66 kézirat és 13 irodalmi levél kölcsönöztetett ki. A használók száma tehát együttvéve 260, a használt daraboké pedig 3706 (1909-ben 235 kutató 1090 darabot használt).

Elkészült Pulszky Ferencz nagy terjedelmű levelezésének — mely részenként került különböző alkalmakkor a könyvtárba — egyesített jegyzéke, hasonlóképen az újonnan létesített Musica szak repertoriuma. Az irodalmi levelestár és irodalmi analecták csoportja revideáltatott és új jegyzék készült a Petőfi-ereklyékről. Az újabb szerzemények rendszeres feldolgozásában nincs hátrálék.

IV. Levéltár. Gyarapodás: *ajándék* útján 3164 darab, *vétel* útján 3425 darab, *áthelyezés* útján 4 darab, *letét* útján 526 darabbal, összesen 7119 darabbal szaporodott. Ez az összeszámított mennyiség azonban csak igen kis része az évi gyarapodásnak, mely épen a lefolyt év alatt szokatlanul nagy mérveket öltött. Ez év alatt kerültek ide: letéteményképen a Magyary-Kossa cs. levéltára, végrendeleti intézkedéssel Thaly Kálmánnak nagy mennyiségű másolatokból és eredetiekből álló gyűjteménye, valamint itt letéteményezett családi levéltárának kiegészítésére rendelt hagyatéka és Türr Istvánnak az állam által 40.000 koronaért megszerzett irodalmi hagyatéka és levelezése. Mindezen igen nagy terjedelmű, egyenkint sok-sok ezer darabra menő gyűjtemények rendezésére és számbavételére a lefolyt év alatt gondolni sem lehetett, mert a levéltár maroknyi személyzetét az egyre sűrűbben jelentkező kutatók kiszolgálása és a napi ügyek

elintézése, főleg pedig a könyvtárban működő vizsgálóbizottság kívánalmainak teljesítése a legnagyobb mértékben megakadályozta abban, hogy intenzív levéltári rendezési munkásságot végezessen.

Levéltári darabokat ajándékoztak a következők:

Bevilaqua Béla, Budapesti táborigazgató főpapi hivatal, Darányi Kálmán, Dévai Gyula, Josipovics Miklós, Königmajer Ilona, Márki Ferencz, Mautner László, Mika Sándor, Orsz. börtönügyi múzeum, néhai Reiner Zsigmond, özv. Széll Farkasné, id. Szinnyi József, Tettei Nándor, Thallóczy Lajos, Vécsey Tamás.

A levéltár gyarapítására 57.320 korona, 361·95 márka és 1200 frank fordított. Ezen szokatlanul nagy összegből 40.000 korona a Türr-iratok vételárára esik, melynek fedezéséről a magas kormány külön hitel nyújtásával gondoskodott. Továbbá 5350 koronát tesz ki a gróf Kreith-féle 1848/49-iki szabadságharczi múzeumból megszerzett iratok vételára, 3000 koronáért a Kacziány-féle gyűjtemény szereztetett meg, 2600 koronáért pedig egy nagyobb erdélyi levéltárból és gyűjteményből származó középkori okleveleket és armalisokat sikerült megszerezni.

A múzeumi törzsanyag feldolgozott gyarapodásából 177 db a középkori eredeti oklevelek, 37 db a nemesi iratok és címereslevelek, 1705 db a szabadságharc és emigrációkori gyűjtemény-csoportjába esik.

A nevezetesebb szerzemények közül kiemelendő: 139 középkori oklevélből álló gyűjtemény, mely egy magánlevéltár anyagából vétel útján került a Múzeum tulajdonába; ez oklevelek jobbjára Hunyad és Közép-Szolnok vármegyékre, továbbá a Csáholicsaládra vonatkozólag tartalmaznak adatokat. E gyűjteményben van a többi közt II. Ulászló király által 1508 május 27-én fia, a gyermek II. Lajos nevében kiállított hitlevelének eredetije, melyben tudatja az ország lakosaival, hogy fiát magyar királylyá koronáztatja s egyúttal a maga, fia és összes örökösök nevében fogadja, hogy az ország törvényeit, szabadságait híven megtartja, fiát a magyar rendek között az országban hagyja, idegen fejedelemnek nevelés végett át nem adja és kötelezi fiát, Lajos királyi herceget arra, hogy érett korban az ország jogainak megtartására ígéretet tegyen. E nagyérdekű oklevélnek a mellékelt facsimilén adjuk képét.

Megszereztetett a fiágon kihalt gróf Beleznay-család levél-

tára, mely 6750 darabból áll, ezek között 10 db eredeti középkori oklevél. Az újabbkori iratok közül pedig különösen kiemelendők néhai Thaly Kálmán nagyterjedelmű történelmi forrás-gyűjteménye, különösen a Thököly- és Rákóczi-korra vonatkozó eredetiek és másolatok tömegével, Türr István tábornok hagyatéka, Kacziány Géza 1848/49-es gyűjteménye és a gr. Kreith Béla múzeumából megszerzett s főleg az emigráció kezdetére vonatkozó anyag. Az 1848/49-es iratok közt érték szempontjából az első helyek egyikére kell tennünk a honvédsereg központi halálzási nyilvántartó anyakönyvét, melyet a budapesti tábori főpapi hivatal közvetítésével a cs. és kir. közös hadügyministerium ajándékozott a Múzeumnak, és a Kacziány-gyűjteménnyel megszerzett 1849-iki radikálpárti programot sok eredeti aláírással. Nagyszerű egy ajacciói kereskedőtől, A. Folaccitól 1200 frankon megszerzett 12 darab emigracionális levél, melyek Kossuthtól, Teleky Lászlótól, Cavourtól stb. Pietri senatorhoz intézvék.

A címeres és nemeslevelek gyűjteménye 37-tel gyarapodott. Ezek között van egy középkori is, Zsigmond király címereslevele Gathaly László részére 1431-ből. Az újabbkori címereslevelek között feltűnő nagy számmal találhatók erdélyi fejedelmektől származók, egyik-másik szép lapszéli díszítésekkel. A legújabb korbéli armálisok közt pedig díszes kiállítása és ezüsttokba foglalt pecsétje által kiválik Mária Terézia 1753-iki grófi oklevele a Klobusiczky-család részére.

A letéteményezett családi levéltárak száma a lefolyt évben a következőkkel gyarapodott:

1. A Hidaskürti Nagy-családéval, melyet Magyary-Kossa Ferencz tétémenyezett le. A levéltár összesen 2125 darabot foglal magában, ezek között 8 db középkori oklevél, 4 címereslevél és nemesi irat található.

2. A fiágon kihalt gróf De la Motte-család levéltára, melyet özv. báró Skrbenszky Ottóné szül. De la Motte Róza grófnő helyezett el a Múzeumban; a kis levéltár mindössze 34 darab XVIII. századi iratot foglal magában.

3. A Magyary-Kossa-család levéltára, melyet Magyary-Kossa Sámuel helyezett letétbe. E levéltár rendezéséhez még nem lehetett hozzáfogni. Ez új levéltárakkal az itt elhelyezett családi letétek száma 88-ra emelkedett.

Ezenkívül egyes levéltárak újabb letétek által tekintélyes kiegészítést nyertek. Így:

1. A báró Jeszenák-levéltár Thaly Kálmán hagyatékából annak állagába tartozó 79 darabbal.

2. A gróf Forgách-levéltár szintén e hagyatékból 49 dbbal.

3. A Thaly-család levéltára szintén e hagyatékból Thaly Kálmán nagyterjedelmű levelezésével s reá és családjára vonatkozó iratokkal gyarapodott.

4. A gróf Széchényi-levéltár gróf Széchényi Viktor által 398 darab genealogiai táblával és címerrajzzal bővült.

5. A Berzeviczy-család levéltárát Berzeviczy Albert v. b. t. t. egy darabbal gyarapította.

A levéltárat a lefolyt évben 209 kutató kereste föl, kik annak állományából 71.324 darabot használtak; 33 térítvényen 2517 db irat kölesönöztetett ki, összesen tehát 242 egyén használt 73.841 darabot (1909-ben 252 egyén 101.291 darabot).

A levéltár munkásságát a növekedésknappó részletes vezetése, az újabb szerzemények rendezése, a közönség részéről egyre nagyobb mérvben nyilvánuló nemességi kérdezősködések ügyében való kutatások végzése és a Múzeumban működő bizottság követeléseinek kielégítése teljes mértékben igénybe vette s hogy mégis jutott idő nagyobb gyűjtemények rendezésére, ez csak fokozott munkássággal volt elérhető.

A már fönt ismertetett levéltári rendezéseken kívül felállított a Szunyogh-levéltár, összesen 17.513 jobbara legújabb kori irattal. Feldolgoztatott a Hidaskürti Nagy-család levéltára 2125 darab irattal és nagy mértékben haladt a Türr-iratok rendezése, mely a levéltár személyzetének három tagját állandóan foglalkoztatta.

***

A könyvtári tisztviselők és alkalmazottak irodalmi munkásságát a következő összeállítás mutatja:

Id. Szinnyey József

osztályigazgató.

1. Magyar írók élete és munkái 119—122. füzet. (XIV. kötet 1—4. füzet. Táncz-Ujhely.)

2. Széki gróf Teleki-család írói. (Különlenyomat a «Magyar írók»-ból).

3. Merényi (Müller) Matild meghalt! (Visszaemlékezések. Komáromi Lapok 5. sz.)

4. Bach-korszak. Naplójegyzetek 1852. VII—IX. (Komáromi Lapok 1—3., 9—10., 44—48. sz. Részben átvette az Ország-Világ 7., 8. sz. Különlenyomatban is megjelent.)

5. A magyarság. (Budapesti Hirlap 79. sz.)

6. A régi Komárom. (Komáromi Lapok 36. sz.)

7. A nyárasdi csata 1849. (Budapest 306. sz.)

Kollányi Ferencz

pápai praelatus, jaáki apát, igazgató ör, a hiteles helyi levéltárak országos főfelügyelője, a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagja.

1. Az Akadémia és a Nemzeti Múzeum. Értekezések a történettudományi osztály köréből. (XXII. köt. 8. sz. 121. l.)

2. Emlékbeszéd Knauz Nándor fölött. (Kéziratban.)

3. Szerkesztette a Magyar Könyvszemlét.

Sebestyén Gyula

igazgató ör.

1. Szana Tamás emlékezete. Székfoglalója alkalmából elmondta a Kisfaludy-Társaság 1910. márcz. 3-iki fölolvasó ülésén.

2. Volt-e naiv époszunk? Székfoglaló tanulmány. Bemutatta a Kisfaludy-Társaság 1910. márcz. 3-iki fölolvasó ülésén.

3. Petőfi-ereklyék a Magyar Nemzeti Múzeumban. (Ismeretterjesztő előadás 1909. nov. 13-án a Magyar Nemzeti Múzeum dísztermében. Kivonata: Jelentés a M. N. M. 1909. évi állapotáról. Budapest, 1910. 252—254. l.)

4. Jelentés lipcei, berlini, prágai és bécsi útjáról. (U. o. 208—216. l.)

5. Jelentése veszprémvármegyei gyűjtőútjáról. (U. o. 216—220. l.)

6. Katona Lajos Nekrolog. (Budapesti Szemle, 1910. szept. 405. füz. 450—454. l.)

7. Szerkeszti a Kisfaludy-Társaság Magyar Népköltési Gyűjteményét.

8. Munkácsi Bernáttal szerkeszti az Ethnographiát.

Horváth Ignác

igazgató ör.

1. Az 1909. évben keletkezett és megszűnt folyóiratok. (Melléklet a Magyar Könyvszemle 1910. évf. 3. füzetéhez.)

2. Történelmi repertorium. (Századok 1910. évfolyam.)
3. A magyar bibliografiai irodalom repertoriuma az 1909. év utolsó és 1910. év első három negyedében. (Magyar Könyvszemle 1910. évf.)
4. Jogi könyvtár. A jog- és államtudományi irodalom műszavak szerint rendezett könyvszete 1867—1910. című, Kudora Károly munkájának ismertetése. (Magyar Könyvszemle 1910. 4. füzet.)

Kereszty István

ör.

1. Budapesti Hirlap 172. sz.: Francia ponyva-versek. I. Rákóczi Györgyről (fordítások: dr. Haraszi Emil cikkében).
2. Egyetértés 67. sz. (a képes mellékleten): Siposs Antal.
3. Erkel Ferencz-Emlékkönyv: Az Erkel-család krónikájához.
4. A Franklin-Társulat kézi lexikona: Színészeti és zenei cikkek. (Sajtó alatt.)
5. Magyar Könyvszemle: A hazai hirlapirodalom 1909-ben (Melléklet.)
6. Művészeti Almanach 1911-re: Előadó zeneművészeink a külföldön.
7. Renaissance 12. sz.: Zenekongresszusi gondolatok.
8. Színházi Ujság (Szeged) 1. és 3. sz.: Budapesti zenei levél.
11. sz. Erkel Ferencz operái.
9. Színjáték II. évf. 3. sz.: A zenei szezon.
10. Vasárnapi Ujság 9. sz.: Chopin. 12.: Strauss Rikárd: «Elektra».
- 22.: Goldmark. 45.: Erkel Ferencz. 47.: Rékai Nándor: «György barát».
11. A Zene 5. sz.: A 80 éves Goldmark. 11.: Erkel Ferencz százéves.
12. Zeneközlöny 1909—10. 18. és 19. sz.: Dalolhatóság. 24.: Visszapillantás a lefolyt operaévre. — Minden számban: A M. Kir. Opera krónikája. 1910—11. 2. sz.: Szentirmay Elemér.
13. Zenelap 1. sz.: A tegnap és a holnap. 2.: Egy gonoszabb járvány. 5.: A százéves Chopinről. 6.: Márczius tizenötödike. 9.: Goldmark, az örökifjú. 10.: Érdek és érdeklődés. 11.: Operaházi ügyek. 13.: Emlékeztető. 17.: A százéves Erkel. — Sok számban a zeneirodalmi kritika.
14. Kéziratban dal- és karénekszövegek (az Egyetemi Énekkarok stb. számára).

Dr. Áldásy Antal

ör, a Magyar Tudományos Akadémia lev. tagja, egyetemi m.-tanár, a Magyar Heraldikai és Genealogiai Társaság titkára.

1. Schönherr Gyula emlékezete. (Turul 1910. évf. I. füzet.)
2. A magyar országgyűlés követsége V. Lászlóhoz 1452. október havában. (Századok 1910. évf. VII. füzet.)

3. Ismertetések a Századok és a Turulban.
4. Czikkek a New-Yorkban megjelenő Catholic Encyclopedia-ban.
5. Genealogiai és heraldikai tárgyú czikkek a Révai-féle Nagy Lexikonban.
6. Szerkesztette a Turul-t, a Magyar Heraldikai és Genealogiai Társaság közlönyét.

Dr. Bátky Zsigmond

ör.

1. Könyvismertetések az Ethnographiában.
2. A hajítófához. U. o.
3. Supon A., Fizikai földrajz című munkája I. kötetének fordítása. (Kogutowicz K.-val és Littke A.-val.)
4. Földrajzi tankönyvbírálatok a kultuszminiszterium számára.

Dr. Melich János

ör, egyetemi magántanár, akad. I. tag, a helsinki-i Finn-ugor társaság és a várnai Archaeologiai társaság I. tagja.

1. A magyar nyelv szláv jövevényei. (Különlenyomat a Magyar Nyelv című folyóirat 1910. évi folyamából.)
2. Die Herkunft der slavischen Lehnwörter der ung. Sprache. Berlin. (Különlenyomat az Archiv für slav. Philologie 1910. évi folyamából.)
3. A tövégi magánhangzokról. (M. Nyelv 1910.)
4. Heyden Sebald «Gyermekei beszélgetéseinek» krakkói töredéke. (Különlenyomat a Magyar Könyvszemle 1910. évi folyamából.)
5. Kisebb közlések, szófejtések, könyvismertetések a Magyar Nyelv, Magyar Könyvszemle, Archiv für slav. Philologie, Egyetemes Phil. Közöny című folyóiratokban.

Dr. Vértessy Jenő

ör.

1. Czakó Zsigmond. Fölolvasás a M. T. Akadémia febr. 21-iki ülésén. (Kivonata megjelent Akadémiai Értesítő IV. f.)
2. Vörösmarty drámáiról. (Budapesti Szemle III. f.)
3. Hugo Károly iratai a M. Nemz. Múzeum könyvtárában. (Magyar Könyvszemle III. f.)
4. Régebbi Faust fordítások. (Erdélyi Múzeum IV. f.)
5. Donnay és Aristophanes. (Egyetemes Philologiai Közöny VIII. f.)
6. Egy modern arab drámáról. (Uránia X. f.)

7. Rákóczi. Költemény. (A Cél II. f.)
8. A kard. Hugo Viktor költeménye. Fordítás. (Budapesti Szemle VIII. f. és Olsó Könyvtár 1591—2. sz.)
9. Yvette. Maupassant regénye. Fordítás. (Klasszikus Regénytár X. sorozat.)
10. Kisebb közlemények az Életben, az Egyetemes Philologiai Köz-
lönyben és a Magyar Nyelvőrben.

Dr. Gulyás Pál

segédőr, a Múzeumok és Könyvtárak Orsz. Szövetségének jegyzője, a Múzeumok és Könyvtárak Orsz. Főfelügyelőségének népkönyvtári szakmegbízottja, a Magyar Könyvszemle segédszerkesztője.

1. Népkönyvtári címjegyzék. Budapest, 1910. (A Múzeumok és Könyvtárak Orsz. Tanácsa kiadása. 8-r. 596, 2. l.)
2. Les drames scolaires français d'un Jésuite hongrois. (Revue d'histoire littéraire de la France. 1910. évf.)
3. Voltaire és Shakespeare. (Magyar Shakespeare-tár 1910. évf. és különnyomathban.)
4. Francia iskolai drámák hazánkban. (Erdélyi Múzeum 1910. évf.)
5. Egy ismeretlen Vitéz-kódex a hannoveri kir. könyvtárban. (Magyar Könyvszemle 1910. évf.)
6. Páris tudományos közkönyvtárai. II. és III. közlemény. (U. o.)
7. Az 1680. üstökös-járás irodalmához. (U. o.)
8. Az új fővárosi könyvtár tervezete. (U. o.)
9. Az új fővárosi közkönyvtár körül. (U. o.)
10. Vidéki könyvtáraink. (U. o.)
11. Az olasz népkönyvtárügy fejlődése és jelen állása. I. közle-
mény. (Múzeumi és Könyvtári Értesítő 1910. évf.)
12. A katonaság, a tanító és a kultúra. (Népevelők Lapja 1909. évf.
Pótlás a tavalyi kimutatáshoz, melyből, minthogy a cikk tudtom nél-
kül jelent itt meg, kimaradt.)
13. Könyvismertetések: *A)* az Egyetemes Philologiai Köz-
lönyben, *B)* a Magyar Könyvszemlemben, *C)* a Museumskundéban.
14. Kisebb közlemények: *A)* a Magyar Könyvszemlemben és *B)* a
Magyar Nyelvben.

Dr. Bártfai Szabó László

segédőr, a Heraldikai és Genealogiai Társaság jegyzője.

1. A Hunt-Paznan nemzetségbeli Forgách-család története. Buda-
pest, 1910.
2. Gyöngyös város czéheiről. (A Gyöngyösi Kalendárium 1910. évf.)
3. Könyvismertetések a Turulban.

Dr. Bajza József

segédőr.

1. Petőfi István versei. (Petőfi-könyvtár XVII. kötet.)
2. Petőfi költői nyelvéről. (Magyar Nyelvőr.)
3. A Szemere-Tár Bajza-levelei. (Irodalomtörténeti Közlemények.)
4. Birálatok: 1. Rubinyi Mózes: Mikszáth Kálmán stílusa és nyelve. (Magyar Nyelvőr.) 2. Maday Gyula: A költői nyelv és Csokonai. (Magyar Nyelvőr.) 3. Haraszti Károly: Bajza és Toldy levelezésének irodalmi jelentősége. (Irodalomtörténeti Közlemények.) 4. Concha Győző: A gentry. (Turul.)
5. Szeremley Császár Lóránt †; Prohászka János: Petőfi költői nyelvének fősajátságai. (Philologiai Közlöny.)

Jakubovich Emil

gyakornok.

Könyvismertetések a Turulban:

1. A csikszentsimoni Endes-család levéltára 1544—1848. (Közlí Sándor Imre. Kolozsvár, 1910.)
2. Rudnay Béla: Az Ujfalussyak és Rudnayak perei a Petróczyek ellen 1543—1591. Budapest, 1910. (Turul 1910. évf. 3-ik füzet.)

Dr. Gerevich Tibor

gyakornok.

1. Le relazioni tra la pittura e la miniatura bolognese nel trecento. II. III. (Rassegna d'Arte, 1910. febr.—marzo.)
2. Nuove ricerche intorno all'architettura Bentivolesca. (U. o. 1910. marzo.)
3. A barok-kutatás mai tudományos állása. (Budapesti Szemle 1910. július.)
4. Az építészeti munka szervezete a középkorban. (Budapesti építőmesterek ipartest. évkönyve.)
5. Külföldi Szemle. (Múzeumi és Könyvtári Értesítő 1910. 1—4. füzet.)
6. Könyvismertetések: *a)* Österreichische Kunsttopographie; *b)* E. Basermann—Jordan: Der Schmück; *c)* W. Bode: Die Sammlung Oscar Huldshinsky; *d)* Rassegna d'Arte; *e)* M. Csaki: Baron Bruckenthalisches Museum in Hermannstadt; *f)* b Forster Gyula: Olaszország legujabb törvényhozási intézkedései a műemlékek védelme körül;

g) H. Posse: Die Gemäldegalerie des Kaiser Friedrich-Museums. I. Abt.;
 h) J. Polnesics: Alte Innenräume österr. Schlösser, Paläste und Wohn-
 häuser. I. Lief.; i) Erdélyi Múzeum; j) A Pécs—Baranyamegyei Múzeum-
 Egyesület Értesítője; k) A Bács-Bodrogvármegyei Tört. Társulat XXV. év-
 könyve; l) Tragor J.: Vác története 1848—49-ben; m) E. W. Braun:
 Die Bronzen der Sammlung von E. Rho; n) L. Diehl: Der Altertümer-
 Sammler; o) P. Schubring: Hilfsbuch zur Kunstgeschichte; p) B. Klein-
 schmidt: Lehrbuch der christlichen Kunstgeschichte; q) M. Dvořák
 und B. Matejka: Topographie der historischen und Kunst-Denkmale
 im Königreiche Böhmen. U. o.; r) J. von den Gheyn: Chroniques et
 conquestes de Charlemaigne. (Magyar Könyvszemle 1910. 4.)

7. Kisebb közlemények és ismertetések a Rassegna d'Arte-ban.

8. Részt vett a Beatrix-Okmánytár sajtó alá rendezésében.

Bevilaqua Béla

gyakornok.

1. Libro d'oro della nobiltà Italiana. (Ismertetés. Turul.)
2. De stūpae noxa 1823. (Állatorvosi Lapok.)
3. A valóság problémája. Ismeretelméleti tanulmány. (Sajtó alatt.)

Dr. Holub József

gyakornok.

1. A Mika Sándor szerkesztette Történelmi Olvasókönyvek VI. ré-
 szébe (Magyarország története különös tekintettel az alkotmány törté-
 netére) fordította az 1435—1608-ig terjedő részt.
2. Heraldikai apróságok. (Turul 1910. IV. füzet.)
3. Zala vármegye megbízásából dolgozik a vármegye történeti
 monografiáján.
4. Könyvismertetések. A Századokban: Alexa Ivić: Ansiedlungen
 der Bulgaren in Ungarn. 1910. V. füzet. A Turulban: Ferenczi Miklós:
 Hadadi báró Wesselényi István élete és naplója. 1910. IV. füzet.
 Jahrbuch der K. K. Heraldischen Gesellschaft Adler, 1910. IV. füzet.

Dr. Rédey Tivadar

gyakornok.

Az 1910. évben a következő fővárosi lapokban jelentek meg köl-
 teményei: *Uj Idők*; *A Hét*; *Élet*; *Magyar Szemle*; *Pesti Hírlap*;
Az Ujság. — Számszerint: 18.